

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН

*Не позволявай на другите да ти казват какъв си!
Не се гледай през техните очи! Погледни вътре в себе си –
там ще откриеш своята истинска същност, там ще
видиш своята красота!*

Хубаво беше извън града. Беше чудно лято. Ръждата жълтееше по полетата, овесът зеленееше. Сеното бе събрано на копи по ливадите, а щъркелът се разхождаше на дългите си червени нозе и говореше по египетски – тоя език той беше научил от майка си. Край полетата и ливадите се простираха големи гори, а в горите имаше дълбоки езера. Да, чудно хубаво беше извън града!

На едно открито място, цял залян от слънчева светлина, се издигаше стар чифликчийски дом, обграден с дълбоки канали. От неговите стени до самата вода растяха репейи и то толкова високо, че под някои от тях децата можеха да стоят прави, без да се навеждат. Там беше също така пусто,

както и в най-дълбокия горски гъсталак. Там именно лежеше в гнездото си младата патица и мътеше патенца. Тя лежеше вече толкова отдавна, че просто ѝ бе дотегнало да чака. Освен туй в тоя пуцинак рядко ѝ идваше някой на гости. Другите патици предпочитаха да плуват в каналите, вместо да седят под репея и да крякат с нея.

Най-сетне яйцата започнаха да се чупят едно по едно.

– Пий! Пий! – изпискваше нещо отвътре и от всяко яйце се показваше по една главичка.

– Кряк! Кряк! – каза патицата и всички патенца се събраха около нея под зелените листа и започнаха да се оглеждат на вси страни. Тяхната майка им позволяваше да гледат, колкото си искат, защото зеленият цвят действа добре на очите.

– Ах, колко голям е светът! – извикаха всички патенца. Наистина сега те се чувстваха много по-нашироко, отколкото по-преди в яйцата.

– Да не мислите, че това е целият свят? – рече майката. – Охо, той се простира много по-надалеч, отвъд градината, чак до бостана с дините. Ала там аз никога не съм ходила. Да, а я да видим сега всички ли сте тук – продължи тя и стана. – Не, не сте всички, най-голямото яйце е още цяло-целеничко; че кога най-сетне ще се свърши това? Още малко и аз съвсем ще изгубя търпение! – И тя легна отново в гнездото.

– Е, какво има? Как отива работата? – попита я една стара патица, която беше дошла да я навести.

– Ето на, замъчила съм се с едно яйце, просто не мога да изляза наглава с него! – каза патицата. – Още не се счупва... Ала я погледни останалите, виждала ли си някога такива милички патенца? Те всички приличат досущ на баща си, а той, проклетникът, не дойде поне веднъж да ме навести.

– Я да видя яйцето, което не ще да се излюпи – рече старата патица. – Повярвай ми, това е яйце от пуйка. И мене ме излъгаха веднъж така. Напатих се от грижи и тегла с тия малки: та те всички се плашат от водата! Просто не можах да ги примамя да влязат във водата. Кряках, вряках – нищо не помага. Я ми покажи яйцето! Да, от пуйка е. Зарежи го, по-добре научи другите деца да плуват.

– Не, ще полежа още малко – отвърна младата патица. – Толкова съм лежала, ще полежа още няколко дни.

– Както искаш! – каза старата патица и си отиде.

Най-сетне се счупи и голямото яйце.

– Пип! Пип! – изписка патенцето и изскочи из яйцето.

Ала колко голямо и грозно беше то! Патицата го погледна и каза:

– Какво голямо пате! Никак не прилича на другите! Да не би пък да е пиле? Чакай, ще разбера това! Ще ми влезе то във водата, аз сама ще го натикам вътре.

На другия ден времето беше чудно хубаво, слънцето осветяваше всички репей. Патицата се спусна с цялото си семейство към канала. "Пляс!" – и тя скочи във водата.

– Кряк! Кряк! – извика тя и патенцата наскачаха едно по едно след нея. Водата ги заля презглава, ала в същата минута те изскочиха отгоре и заплуваха отлично напред; крачката им сами работеха; дори грозното сиво патенце заплува ведно с другите.

– Не, това не е пуйче – каза майката, – я колко хубаво работи с крачката си! И как право стои! Не, това е мое собствено детенце... Всъщност то дори е хубаво, ако се вгледаш в него... Кряк! Кряк! Вървете след мен, деца, аз ще ви покажа колко голям е светът, ще ви представя в птичия двор. Само стойте по-близо до мен, за да не ви настъпи някой, пък и от котки се пазете!

И те отидоха в птичия двор. Оттам се чуваше страшен шум: две семейства се биеха заради една глава от змиорка, която в края на краищата се падна на котката.

– Гледайте, тъй е винаги по света – рече майката и почеса клюна си, защото и на нея самата ѝ се дося глава от змиорка. – Излезте сега напред и се поклонете хубаво хей на оная стара патица: тук тя е най-главната – от испански род, затова е и толкова дебела. Вижте, тя има на крака си червено парцалче – туй е чудно красиво и е най-голямото отличие, с което може да бъде удостоена една патица. Това значи, че стопаните не искат да я изгубят и че хората и животните трябва да я различават от другите патици. Хайде, вървете и не си свивайте пръстите; възпитаното патенце ги държи разперени, както баща си и майка си. Ето тъй – вижте! А сега наведете глави и кажете "кряк"!

Патенцата наведоха глави и казаха:

– Кряк!

Ала другите патици из двора ги поглеждаха и приказваха високо:

– Ха, само те липсваха още, сякаш без тях ние сме малко тук! А на туй отгоре и едно такова отвратително патенце – ух, не можем да го търпим!

И в същия миг една патица се спусна към него и го клъвна за шията.

– Не го закачай! – рече майка му. – То никому зло не прави.

– Да, но то е много голямо и никак не прилича на другите – отвърна патицата, която го беше клъвнала, – затова трябва да го поощипем.

– Какви милички деца имате – каза старата патица с парцалчето на крака. – Само онова там е малко грозничко. Добре ще бъде, ако бихте могли да го преработите!

– Туй е невъзможно, ваша милост! – каза майката. – Наистина то не е хубаво, ала има добър характер и плува също тъй добре, както другите – дори, смея да кажа, малко по-добре от тях. Аз мисля, че след време то ще израсте, както трябва, и ще стане по-малко. – И тя го почеса по гърба и му оглади перцата. – При това – добави тя – то е мъжко и може да мине и без хубост. Аз мисля, че то ще бъде много силно и ще си пробие път в живота.

– Другите дечица са много милички – каза старата патица, – чувствайте се, моля, като у дома си и ако намерите някъде глава от змиорка, можете да ми я донесете.

И патенцата наистина се чувстваха като у дома си. Ала върху бедното патенце, което се беше излюпило последно и беше толкова грозно, се сипеха удари и подигравки от всички страни; биеха го и го хапеха не само патиците, но и кокошките... "Много е голямо" – говореха всички, а един пуюк, който се беше родил с шпори и поради тая причина си въобразяваше, че е цар на всички птици, се наду като кораб с изпънати платна, връхлетя право към патенцето, закурлюка и от злина почервеня като рак. Бедното патенце не знаеше какво да прави и къде да отиде; беше му много мъчно, че е тъй грозно и че целият птичи двор му се присмива.

Тъй измина първият ден, ала следният беше още по-лош за него. Всички гонеха бедното патенце. Дори сестрите му се сърдеха и постоянно го навикваха:

– Дано те котка изяде, проклетнико!

А майката казваше:

– Да може да се запилее нанякъде!

Патиците го хапеха, кокошките го биеха, момичето, което носеше храна на патиците, го риташе с крак.

Най-сетне патенцето не можа да издържи и прехвъркна през стобора. Малките птички пръхнаха уплашено из храстите. "Те бягат само защото аз съм толкова грозно" – помисли си патенцето и затвори очи, ала все пак побягна напред и стигна до едно голямо блато, гдето живееха диви патици.

Там то прекара цялата нощ. Беше уморено и сърцето му щеше да се пръсне от мъка.

На сутринта дивите патици се извиха във въздуха и съгледаха новия си другар.

– Що за птица е това? – попитаха се.

А патенцето се обръщаше на всички страни и поздравяваше, доколкото умееше.

– Ти си много грозно! – казаха дивите патици. – Ала туй не ни влиза в работа, стига само да не ти хрумне да се ожениш за някоя от нашето семейство.

Горкото! То съвсем не мислеше за женитба. То искаше само едно: да му позволят да лежи в тръстиката и да пие блатна вода.

Тъй прекара патенцето цели два дена. Тогава дойдоха два диви гъсока. Те се бяха излюпили наскоро и затова бяха твърде смели.

– Слушай, приятелю! – казаха те. – Ти си толкова грозен, че не можеш да ни пречиш. Искаш ли да хвъркнеш с нас и да станеш прелетна птица? Тук наблизко има друго блато, гдето живеят няколко мили, прекрасни гъски. Те всички са госпожици и умеят да казват "кряк". Там ти можеш да си намериш щастието, макар и да си толкова грозен.

– Бум! Бум! – разнесе се в същата минута гърмеж и двата диви гъсока паднаха мъртви в тръстиката; водата се обагри от кръвта им. – Бум! Бум! – чу се отново и цяло ято диви гъски изхвъркнаха из тръстиката.

Гърмежите зачестиха. Имаше голям лов. Ловците бяха обградили блатото. Синкав дим пълзеше като облак между тъмните дървета и се губеше далеч зад водата. При блатото дотичаха ловджийски кучета: прас, прас! – тръстиката и храстите се навеждаха на всички страни и бедното патенце едва дишаше от страх. То изви глава, за да я скрие под крилцето си, ала в същия миг пред него изскочи едно грамадно страшно куче; езикът му беше цял изплезен, очите му светеха грозно; то протегна муцуна право към патенцето, озъби остриите си зъби и – прас! прас! – побягна назад, без да го докосне.

– Слава богу! – каза патенцето и въздъхна свободно. – Аз съм толкова грозно, че дори и кучето не иска да ме изяде.

То се сгуши и остана така през цялото време, докато сачмите свистяха из тръстиката и из въздуха ехтеше гърмеж след гърмеж.

Едва привечер всичко утихна. Ала бедното патенце все още не смееше да стане: то почака още няколко часа, сетне се огледа предпазливо

наоколо и побягна с всичка сила. Патенцето бягаше през полета и ливади, а наоколо беснееше такава буря, че то с мъка можеше да върви напред.

Когато нощта настъпи, патенцето стигна до една сиромашка селска колиба. Тя беше толкова стара, че сама не знаеше на коя страна да падне, затова продължаваше да си стои на мястото. Бурята беснееше с такава сила, че бедното патенце трябваше да седне, за да се задържи на земята. Времето ставаше все по-лошо и по-лошо. Най-сетне патенцето забеляза, че вратата на колибата се откачи от едната си халка и увисна настрана – така че през дупката можеше да се влезе в стаята. И то влезе в стаята.

В колибата живееше една жена с котарака си и с една кокошчица. Котарака тя наричаше "синче"; той умееше да мърка, да извива гръб и дори да изпуска искри, когато го помилваш на тъмно по космите. Кокошчицата имаше съвсем мънички, къси крачка и затова я наричаха кокошчица-късокрачица. Тя носеше хубави яйца и домакинята я обичаше като свое дете.

На сутринта чуждото патенце веднага привлече вниманието на другите: котаракът замърка, а кокошчицата закудкуда.

– Какво има? – попита домакинята и се огледа наоколо: ала тя недовиждаше и затова помисли, че патенцето е някаква загубена тлъста патица. – Гледай ти какво щастие! – каза тя. – Сега ще си имам пачи яйца. Само да не е паток! Чакай да видим.

И патенцето прекара три седмици на проверка; ала яйца не снесе.

Котаракът беше господар в къщата, а кокошката – господарка. Те винаги казваха: "Ние и целият свят!", защото си въобразяваха, че са половината свят и при туй – по-добрата половина. Патенцето мислеше, че може да бъде на друго мнение, ала кокошката не можеше да търпи това.

– Можеш ли да снасяш яйца? – питаше тя.

– Не.

– Тогава имай добрината да мълчиш!

А котаракът питаше:

– Можеш ли да си извиваш гръбнака като обръч, да мъркаш и да изпускаш искри?

– Не.

– Тогава не си тикай гагата, когато говорят умници като нас!

И патенцето седеше в ъгъла и беше в лошо настроение. Ала изведнъж в стаята нахлу струя чист въздух и слънчицето надникна вътре;

на патенцето страшно се поиска да поплува; то не можа да се сдържи и каза това на кокошката.

– Това пък какво е? – питаше тя. – Нямах си работа, затуй ти идват такива глупави мисли в главата. Снасяй яйца или мъркай – тогава ще поумнееш.

– Ах, колко приятно е да плуваш по водата! – каза патенцето. – Каква наслада е да се гмурнеш на дъното и да чувстваш как водата се разлива над главата ти!

– Да, чудесна наслада! – каза кокошката. – Ти, както се вижда, си полудял. Я попитай котарака – най-умното същество, което съм срещала досега, – попитай го обича ли той да плува и да се гмурка във водата? За себе си не искам да говоря. Попитай дори бабата. Тя ще ти каже приятно ли ѝ е да плува и да чувства как водата се разлива над главата ѝ.

– Вие не ме разбирате – рече патенцето.

– Ние ли не те разбираме? И таз хубава! Тогава, според теб, кой може да те разбере? Да не мислиш, че си по-умен от котарака или от нашата господарка? За себе си не искам да говоря!... Я не си въобразявай много, дете, и благодари за доброто, което ти направиха тук! Нима ти не попадна в топла стая и не се намираш между особи, от които можеш да научиш нещо? Но ти си бърборко, неприятно е да има човек работа с теб. Повярвай ми, аз ти желая само доброто. Аз ти говоря неприятни неща, ала по туй се познават истинските приятели. По-добре помъчи се да снасяш яйца или пък се научи да мъркаш и да изпущаш искри!

– Аз мисля, че най-добре ще бъде да си отида – каза патенцето.

– На добър ти час! – рече кокошката.

И патенцето си отиде. То плуваше по водата, гмуркаше се, ала всички животни го гледаха с презрение заради грозотата му.

Настъпи есен, листата в гората пожълтяха и изсъхнаха; вятърът ги подхващаше и ги въртеше из въздуха; стана студено, снежни облаци надвиснаха тежко над земята, а върху стобора стоеше гарван и от студ грачеше:

– Гра! Гра!

Само при мисълта за всичко туй те побиваха студени тръпки. Бедното патенце се чувстваше много зле.

Една вечер, тъкмо когато слънцето беше залязло, из гората изхвъркна цяло ято прекрасни бели птици; толкова хубави птици патенцето никога не бе виждало. Те се отличаваха с ослепителна белота и имаха дълги, стройни

шии: това бяха лебеди. Птиците издадоха някакъв чуден звук и като разпериха великолепните си бели криле, отлетяха от студената страна към топлите земи отвъд морето. Те се издигнаха високо-високо и бедното грозно патенце изпитваше едно особено чувство, като ги гледаше. То се завъртя във водата като колело, изпъна високо шията си след тях и изведнъж наддаде такъв висок и странен вик, че само се изплаши. Ах, то не можеше да забрави тия прекрасни, щастливи птици и когато те се скриха от очите му, то се гмурна чак до дъното, изскочи отново над водата и дълго време не можа да дойде на себе си от вълнение. То не знаеше как се казват тия птици, не знаеше и накъде отлитат те, ала изпитваше към тях такава обич, каквато не бе изпитвало към никого на света. То никак не им завиждаше; пък и можеше ли дори през ум да му мине да пожелае на себе си такава хубост! Бедното грозно патенце щеше да бъде много радостно, ако поне патиците го търпяха помежду си.

А зимата беше люта, страшно люта! Патенцето трябваше постоянно да плува, за да не замръзне водата; ала всяка нощ мястото, по което то плуваше, ставаше все по-малко. Студът беше толкова голям, че дори самата ледена кора пращеше; патенцето трябваше да работи непрекъснато с крачката си, за да не се затвори съвсем дупката. Най-сетне то изгуби и последните си сили, протегна се и замръзна в леда.

Рано сутринта дойде един селянин. Щом съгледа патенцето, той разчупи леда с дървените си обуца и занесе нещастното същество на жена си. Там патенцето се съживи отново.

Децата искаха да си поиграят с него. Ала на патенцето се стори, че те се тъкмят да му направят нещо лошо и от страх то се хвърли право във ведрото с млякото. Млякото се разплиска по стаята; домакинята плесна с ръце, а патенцето, съвсем забъркано, попадна в бурето с маслото, после в нощвите с брашното, а оттам изхвъркна в такъв ужасен вид, че не приличаше на себе си. Господи, каква бъркотия настана! Домакинята крещеше и гонеше патенцето с машата, децата тичаха с викове и смях след него и падаха едно връз друго. За щастие вратата беше отворена, патенцето се промъкна през съчките; натрупани в коридорчето, и се изтегна върху току-що навалелия сняг. Там то остана да лежи, съвсем отмаяло.

Би било твърде тъжно да се разправят всички патила и приключения, които бедното патенце трябваше да преживее през тая люта зима. Когато слънцето започна да топли пак земята, то лежеше в блатото между тръстиката. Чучулигите пееха, пролетта се беше върнала отново.

Изведнъж патенцето почувства как крилете му се разперват, как зашумяват по-силно отпреди и го понасят бързо напред. Преди да се опомни, то се намери в една голяма градина, гдето ябълковите дървета бяха вече покрити с цвят, а бъзовината ухаеше и свеждаше зелените си клони над лъкатушешите канали. Тук беше много хубаво, миришеше на пролет. И ето, из гъсталака на дърветата се показаха три великолепни бели лебеда. Те шумяха с криле и плуваха гиздаво по водата. Патенцето познаваше тия чудни птици. Обхвана го някакво странно, тъжно чувство.

"Аз ще отлетя при тях, при тия прекрасни птици. Те ще ме убият за туй, че съм толкова грозно, а пък се осмелявам да се приближа до тях. Но нека тъй да бъде! По-добре да бъда убит от тях, отколкото да понасям щипането на патиците, боя на кокошките и да търпя всякакви лишения през зимата."

И патенцето полетя, спусна се във водата и заплува срещу великолепните лебеди. Те го забелязаха, размахаха криле и тръгнаха право към него.

– Убийте ме! – прошепна патенцето и като наведе глава към водата, зачака смъртта. Ала какво видя то в прозрачната вода? Своето собствено отражение, но не някаква тъмносива птица, безобразна и неподвижна, а бял, строен лебед.

Не е нещастие да се родиш сред патици, стига само да се излюпиш от лебедово яйце.

Сега младият лебед мислеше с радост за патилата, които беше преживял. Благодарение на тях той можеше да оцени още по-добре своето сегашно щастие и всичкото великолепие, което го окръжаваше.

А големите лебеди плуваха около него и го милваха с клюновете си.

В тоя миг в градината влязоха няколко деца: те започнаха да хвърлят във водата хляб и зърна, а най-малкото от тях извика:

– Вижте, нов лебед!

– Да, дошъл е нов лебед! – ликуваха другите и като пляскаха с ръце, започнаха да скачат от радост; сетне те изгичаха при баща си и майка си, върнаха се отново с хляб и сладки, които хвърлиха във водата, и закрепяха в един глас:

– Новият е най-хубав от всички! Толкова млад и толкова хубав!

И старите лебеди наведоха глави пред него.

Тогава той се засрами и скри глава под крилото си. Той сам не знаеше какво да прави; беше много щастлив, ала не можеше да се гордее,

защото доброто сърце не познава гордостта. Той си мислеше как го гонеха и му се присмиваха, а сега всички го наричат най-прекрасната от всички прекрасни птици. Дори бързовият храст свеждаше клоните си право към него, а слънцето светеше тъй топло и приятно! Тогава той размаха криле, изпъна стройната си шия и извика, замаян от радост:

– Да, такова щастие не съм сънувал, когато бях още грозно патенце!

Източник: <http://www.gnezdoto.net/vdyhnovenie/1391-po-jitsata-razkaz-ot-iordan-iovkov>

Материала подготвиха: Милена Василева и Десислава Бейска

Провери: Диляна Гаджева